

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวากลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอลำมั่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวาของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอลำมั่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ ประกอบด้วย สมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ แบบลายดั้งเดิม สมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ แบบลายปัจจุบัน และสมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ แบบลายสมัยใหม่ จำนวน 20 คน เป็นการวิจัยบรรยายเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง สรุปผลการศึกษาแบบบรรยายเชิงพรรณนา

สรุป

ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ แบบลายดั้งเดิม แบบลายปัจจุบัน และแบบลายสมัยใหม่ พบว่า ในด้านสถานภาพนั้นจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกันคือส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอลำมั่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอายุเฉลี่ย 24-60 ปีขึ้นไป ซึ่งหมายความว่า ในทุกกลุ่มอายุมีทักษะในการทอผ้าซึ่งอาจเป็นเพราะในชุมชน ผู้หญิงจะถูกฝึกทอผ้าแพรวาตั้งแต่อายุ 10 ปี การทอผ้าไหมแพรวาถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ต่าง ๆ จะได้มาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ทำให้การทอผ้าในช่วงวัยต้น ๆ สามารถทำได้ แม้จะสูงอายุก็นยังสามารถประกอบเป็นอาชีพเสริมได้เช่นกัน จะเห็นได้จากอาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ อ้อย

ทำไร่พุดรา ทำสวนยางพารา และการทอผ้าไหมนั้นถือเป็นอาชีพเสริม ซึ่งสามารถสร้างรายได้อย่างมากในแต่ละปี ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่อายุ 10 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการผลิตผ้าไหมแพรวา 12 ปีขึ้นไป มีความสนใจการผลิตไหมแพรวา เนื่องจากอยากทำเป็นอาชีพและมีรายได้ มีความชอบและใจรัก อีกทั้งต้องการให้มีผู้สืบทอดการผลิตผ้าไหมแพรวาต่อไป ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้การผลิตไหมแพรวาจากแม่ โดยได้รับวิธีการถ่ายทอดความรู้จากการสังเกต ทดลองทำ และสั่งสมประสบการณ์ สามารถผลิตผ้าไหมแพรวาได้ทุกลวดลาย (ลายช่อดอกไม้ ลายงูลอย ลายขอ ลายขอก่าย ลายดาบั้ง ลายจุ่มดินหมา ลายดอกดาว ลายดอกบัว ลายหอยยืน ลายหอนอน ลายขาเข ลายดอกกระบวนน้อย และลายช่อตีนพาน) โดยขั้นตอนแรกที่ได้รับการฝึกฝนคือ การปลูกหม่อน และเลี้ยงไหม ครั้งแรกที่เริ่มหัดผลิตผ้าไหมแพรวาได้หัดผลิตผ้าไหมแพรวาคือ ลายงูลอย และลายพญานาค ซึ่งลวดลายที่คิดว่าทอได้ง่ายที่สุดคือ ลายงูลอย และลวดลายที่คิดว่าทอได้ยากที่สุดคือ ลายช่อตีนพาน

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวาของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชน ภูไทคำ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์

การทอผ้าไหมแพรวาได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากเหตุผลคือ มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ ความรู้ที่คนพื้นเมืองใช้ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของตนเองโดยอาศัยการสืบทอดต่อกันมา จากบรรพชนในอดีต จะเห็นได้ว่าการทอผ้าไหมแพรวานั้นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากชาว ภูไทคำ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่แถบเทือกเขาภูพานภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเป็นส่วนใหญ่ โดยยังรักษาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ การแต่งกาย และการทอผ้าไหมไว้ และได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน และเป็นภูมิปัญญาระดับประเทศ เนื่องจาก การทอผ้าไหมแพรวาเป็นรูปแบบวิธีการและความชำนาญที่หลายชุมชนใน ตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองร่วมกันเช่น การรวมตัวของกลุ่มทอผ้าไหม ที่มีความคิด กระบวนการและกิจกรรม

ตลอดจนการคิดค้น ปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบและกระบวนการ ในการผลิต ผ้าไหมแพรวา

1. กระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวาแบบลายดั้งเดิม นั้นมีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน สมาชิกในชุมชนทุกคนได้คลุกคลีและมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ทุกคนจึงได้เรียนรู้และ ได้รับการถ่ายทอดมาเหมือน ๆ กันเป็นอัตโนมัติภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้และการสืบทอดความรู้สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน และส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตผ้าไหมแพรวาจากมารดา (คำสัมภาษณ์ของนางบุญล้ำ อุทสา, 2553) ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวาของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาแบบลายดั้งเดิมมีรูปแบบการถ่ายทอดโดย ใช้วิธีสาธิต คือ การทอให้ดูเป็น ตัวอย่าง นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะการถ่ายทอด ทำได้โดยการลงมือทำจริงซึ่งเป็นวิธีเดียวกับวิธีการเรียนรู้โดยเฉพาะลูกหลานได้ทำไปด้วยกันตามระดับความสามารถของแต่ละคน และการทำตัวเป็นแบบอย่าง การสร้างรายได้และฐานะทางครอบครัวที่ดีขึ้นจะเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนและเพื่อนบ้านจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการอยากเรียนรู้การทอผ้าไหม

ในส่วนของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการจัดการความรู้ สามารถสรุปได้คือ ความรู้ของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทดำแบบลายดั้งเดิมถือเป็นความรู้แบบฝังลึก ส่วนใหญ่จะมีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ ในที่นี้คือ ประสบการณ์และความรู้ที่บรรพบุรุษถ่ายทอดกันมา มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญทำให้เป็นทางการและสื่อสารยาก ความรู้ของ กลุ่มลายดั้งเดิมนี้นั้นส่วนใหญ่จะอยู่ในประสบการณ์ของผู้ถ่ายทอด การจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของกลุ่มนี้ยังไม่มีระบบที่ชัดเจนส่วนใหญ่จะใช้การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้เป็นหลัก โดยการบอกกล่าว สั่งสอนให้ทำยังไม่มีรูปแบบการประมวลและกลั่นกรองความรู้ และการจัดความรู้ให้เป็นระบบ ผู้สอนหรือผู้จัดการความรู้นั้นเป็นพ่อแม่ ญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่

2. กระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวากลุ่มแบบลายปัจจุบัน เป็นการผลิตผ้าไหมแพรวาที่เน้นลวดลายเป็นหลัก โดยเน้นการผลิตแบบ

สมัยใหม่มากขึ้น รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มลายปัจจุบันเน้นการถ่ายทอด การเรียนการสอนในบรรดาคนรู้จัก เครือญาติ เพียงแต่ปรับลดลายในการทอมากขึ้น มีความเป็นระบบในการถ่ายทอดลดลายต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มกันเพื่อคิดลดลายใหม่ ๆ ยังคงสภาพการผลิตแบบดั้งเดิม คือเลี้ยงไหมเอง จนกระทั่งทอออกมาเป็นผืน ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาของกลุ่มแบบลายปัจจุบันจะเป็นการถ่ายทอดโดยการฝึกจากผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง ซึ่งมีการถ่ายทอดโดย การให้ลงมือทำจริง นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังมีการทำเป็นแบบอย่าง คือเมื่อลองปรับเปลี่ยนลดลายให้สวยงามขึ้น เลือกใช้สีที่คงทนไม่ซีดง่ายให้เกิดรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีคนอยากเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ลักษณะอีกประการคือนั้นการรวมกลุ่มเป็นวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดการทอผ้าไหมแพรวา เพราะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้วิธีการทอ และลดลายผ้าไหมแพรวาให้ลดลายมีความเป็นปัจจุบันมากขึ้น

ในส่วนของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการจัดการความรู้ สามารถสรุปได้คือความรู้ของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทดำแบบลายปัจจุบัน จะมีระบบขึ้นมาในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมีความเป็นท้องถิ่นค่อนข้างสูง รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่าการจัดการความรู้เรื่องการทอผ้าไหมแพรวาในชุมชนภูไทดำ มีอยู่ 2 รูปแบบเรียงตามลำดับความสำคัญ คือรูปแบบการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เป็นรูปแบบดั้งเดิมหรือรูปแบบหลักที่ใช้ในการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าไหม ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบย่อย คือรูปแบบในครอบครัวและแบบเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยเรียนรู้แบบทักษะแบบลองผิดลองถูก และแบบปรับปรุงคัดแปลง การจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของกลุ่มลายปัจจุบันนี้เริ่มมีระบบที่ชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนของการสร้างลดลายใหม่ ๆ ลงในผ้าแล้ว

3. กระบวนการการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มแบบลายสมัยใหม่มีการนำลายดั้งเดิมและลายปัจจุบันมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์ เนื่องจากแบบลายสมัยใหม่ทำให้เกิดรายได้ที่มากขึ้น และยังมีคนที่สามารถทอลายสมัยใหม่ได้น้อย ทำให้การถ่ายทอดมีการทำเป็นกลุ่มรวมตัวกันเพื่อการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มแบบลายสมัยใหม่จะเป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ เนื่องจากต้องนำเทคโนโลยีการผลิตเข้ามาสู่กระบวนการ

ผลิตมากขึ้น เน้นการเป็นธุรกิจมากขึ้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะเข้ามาช่วยในการสนับสนุน การถ่ายทอดความรู้มากขึ้น มีตำราการสอนเข้ามาอย่างเป็นระบบ ลักษณะการถ่ายทอด ภูมิปัญญาของกลุ่มแบบสมัยใหม่จะเน้นการลงมือทำจริง แต่มีการลองผิดลองถูกแบบ เป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดแบบผู้เชี่ยวชาญมีการทำตัวเป็นแบบอย่าง คือ เมื่อมีการทดลองตลาดสมัยใหม่แล้ววางจำหน่ายด้วยรูปลักษณะที่แปลกไปจากเดิม ทำให้เกิดรายได้ที่มากขึ้น ทำให้ฐานะทางครอบครัวดีขึ้น จึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิด การอยากเรียนรู้วิธีการทอ ลักษณะการถ่ายทอดความรู้อีกประการคือ การรวมกลุ่ม เป็นวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดการทอผ้าไหมแพรวา เพราะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ วิธีการทอผ้าไหมแพรวาแบบลายสมัยใหม่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนการจัดตลาดเพื่อจำหน่ายในที่ต่าง ๆ อีกด้วย

ในส่วนของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการจัดการความรู้ สามารถสรุปได้คือ ความรู้ในกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทดำ แบบลายสมัยใหม่ มีระบบ การจัดการความรู้เป็นระบบมากขึ้น มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและถ่ายทอดความรู้ แบบเป็นระบบในกลุ่มนี้จะมีหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือและดูแลให้คำแนะนำ มีรูปแบบที่เป็นทางการมากขึ้นโดยแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ รูปแบบที่จัดโดย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นแบบการฝึกอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ และอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นแบบที่จัดในโรงเรียนที่จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมแพรวาลายสมัยใหม่ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก คือ แรงจูงใจภายในของสมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้แก่ เจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ทอผ้าไหมแพรวา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความต้องการคุณภาพชีวิตของครอบครัว และ ของชุมชน และสมรรถนะที่ดีขึ้น เนื่องจากผ้าไหมแพรวาลายสมัยใหม่นั้นขายได้ในราคา สูงและเป็นที่ยอมรับมากกว่า ส่วนปัจจัยที่เกิดจากแรงจูงใจภายนอกที่สำคัญ ๆ ได้แก่ นโยบาย ระบบ และกลไกเร่งด่วนของรัฐบาลในการเร่งรัด พัฒนา เพื่อแก้ปัญหา ความยากจนของประชาชนในระดับรากหญ้า ความเข้มแข็งหรือฐานะทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ ของครอบครัวและของชุมชน แหล่งเรียนรู้สนับสนุน เครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และการเข้าถึง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวากลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทดำ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์พบว่าจากการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ แบบลายดั้งเดิม แบบลายปัจจุบัน และแบบลายสมัยใหม่พบว่า ในทุกกลุ่มอายุมีทักษะในการทอผ้าซึ่งอาจเป็นเพราะในชุมชนผู้หญิงจะถูกฝึกทอผ้าแพรวา ตั้งแต่อายุ 10 ปี การทอผ้าไหมแพรวาถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ต่าง ๆ จะได้มาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เกิดจากการเรียนรู้ที่มีพัฒนาการตามวัย แรงจูงใจในการเรียนรู้สิ่งที่ได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยจากแนวคิดของ เอมอร์ กฤษณะรังสรรค์ (2546, หน้า 5-6) ซึ่งกล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องตามลำดับขั้น ส่วนแรงจูงใจ เป็นความต้องการหรือความปรารถนาที่ผลักดันให้คนกระทำพฤติกรรมอย่างมีจุดหมาย แรงจูงใจที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกัน ในที่นี้แรงจูงใจคือ รายได้เสริมที่เข้ามาจากการทอผ้าไหมแพรวา ยิ่งลายสมัยใหม่ได้รับความนิยม ทำให้ขายได้ราคาดีขึ้น ยิ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น

จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง เนื่องจากผู้หญิงจะถูกฝึกทอผ้าแพรวาตั้งแต่อายุ 10 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ การผลิตไหมแพรวาจากแม่ เหตุผลอาจเป็นไปตามแนวคิดของ เอมอร์ กฤษณะรังสรรค์ (2546, หน้า 5-6) โดยได้กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างเพศ ชายและหญิงนอกจากจะมีความแตกต่างกันทางสรีระแล้ว ยังมีความแตกต่างกันในคุณลักษณะภายในที่จะสังเกตจากภายนอกได้ไม่มากนัก เช่น ความสนใจ และความถนัด เป็นต้น ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตและทอผ้าไหมแพรวานั้น งานหลักหรือความรู้หลัก ๆ ที่สำคัญได้แก่ การทอผ้าออกมาเป็นผืน โดยลักษณะการทอผ้านั้น ถือเป็นงานบ้าน งานที่ต้องใช้ฝีมือ ความตั้งใจและความประณีต ซึ่งคุณลักษณะในส่วนนี้อยู่ในตัวเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ประกอบกับสมัยก่อน การทอผ้าไหมแพรวานั้นเป็นงานบ้านของผู้หญิงในการที่จะทอผ้าไว้สำหรับใช้ในครอบครัว ดังนั้น การที่ความรู้ถ่ายทอดตรงสู่เพศหญิงมากกว่าจึงเป็นเรื่องที่ยึดถือ

กันมาตั้งแต่อดีต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริสุภา เหมหยวก (2548, หน้า 65) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้า บ้านคลองเตย ตำบลบึงกอก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าในอดีตบรรพบุรุษถ่ายทอดด้วยการ “ทำให้อู๋จับมือสอน” รวมทั้งใช้แรงผลักดันด้านค่านิยมความเชื่อ และวัฒนธรรมของคนภาคอีสานที่ชี้ให้เห็นว่าถ้าผู้หญิงทอผ้าไม่เป็นจะหาสามีไม่ได้ ทำให้พ่อแม่แอบอายขายหน้า และถ้าไม่ทอก็ไม่ต้องนุ่งผ้า การทอผ้าจึงฝังอยู่ในสายเลือดของชาวอีสานทุกคน

ในส่วนของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหมแพรวาของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ บ้านโนน ตำบลโนน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ แบบลายดั้งเดิม แบบลายปัจจุบัน และแบบลายสมัยใหม่พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน สมาชิกในชุมชนทุกคนได้คลุกคลีและมีความคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ใช้วิธีสาธิต คือการทอให้อู๋เป็นตัวอย่าง การลงมือทำจริง มีการลองผิดลองถูก และการรวมกลุ่มกันเพื่อคิดลวดลายใหม่ ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปฐม นิคมานนท์ (2535, หน้า 34) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย พบว่า รูปแบบการเรียนรู้กับการถ่ายทอดความรู้จะมีรูปแบบที่เหมือนกัน คือการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือน ทำเหมือน ๆ กันและเป็นอาชีพรองหรืออาชีพเสริมจากการทำนาทำไร่ ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อาชีพนั้น ๆ ได้แก่ บรรพบุรุษประกอบอาชีพนั้น สืบทอดกันมานานแล้ว บรรพบุรุษอพยพมาจากถิ่นอื่นโดยมีความรู้ความชำนาญติดตัวมาก่อน แล้วมาอยู่ในที่ที่ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมอำนวย จึงประกอบอาชีพนั้นและถ่ายทอดสืบทอดกันมา มีนายทุนแนะนำส่งเสริมและลงทุนในรูปธุรกิจ ชาวบ้านรับจ้างแรงงานและกลายเป็นอาชีพของหมู่บ้าน แล้วมีการถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลานสืบเนื่องกันมาและการมีหน่วยงานและองค์กรภายนอกให้ความสนับสนุนก่อให้เกิดอาชีพของหมู่บ้าน เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เป็นการฝึกจากผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง มีการฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

ในส่วนองแรงงใจที่ำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้คือ การทอผ้าไหมแพรวา ทำให้เกิดรายได้และผู้รับการถ่ายทอดยังมีความภาคภูมิใจที่ผ้าไหมแพรวากลายเป็น สัญลักษณ์ประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ได้สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและนอกประเทศ และเป็นภูมิปัญญาที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ เอมอร กฤษณะรังสรรค์ (2546, หน้า 137) ที่กล่าวว่า คนมีแรงงใจได้หลายลักษณะ เช่น แรงงใจปฐมภูมิ (เป็นแรงงใจที่เป็นความต้องการทางชีวภาพ เพื่อการอยู่รอด ในที่นี้คือ รายได้เพื่อมาเลี้ยงครอบครัว แรงงใจภายนอก เป็นแรงงใจที่เกิดขึ้นจากแหล่งงใจที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล เช่น เงิน ผลของแรงงใจคือ ช่วยเพิ่มระดับของพลังงานและกิจกรรมของบุคคล ดังนั้นการที่สร้างแรงงใจให้ประชาชนในชุมชนจะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้การผลิตผ้าไหมแพรวาอยู่ต่อไปได้

นอกจากนั้นกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำ ยังมีลักษณะการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของการจัดการความรู้ จากการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม อันได้แก่ แบบลายดั้งเดิม แบบลายปัจจุบัน และแบบลายสมัยใหม่พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำนั้นความรู้ส่วนใหญ่เป็นประสบการณ์ และความรู้ที่ บรรพบุรุษถ่ายทอดกันมามีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ ต้องการการฝึกฝน เพื่อให้เกิด ความชำนาญจะใช้การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้เป็นหลัก โดยการบอกกล่าว สั่งสอนให้ทำการเรียนรู้ทอผ้าไหม แพรวาเกิดจากกระบวนการทาง ครอบครัวด้วย วิถีทางธรรมชาติ แม่ ย่า ยาย เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการเป็นผู้สอน บุตรหลานให้ทอผ้าไหมแพรวาเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังจากที่ผ้าไหมแพรวาได้รับความนิยม ทำให้มีรูปแบบการจัดการความรู้เป็นระบบมากขึ้น ดังนั้น จึงสามารถแบ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาชุมชนภูไทคำเป็น 2 แบบคือรูปแบบการเรียนรู้ แบบไม่เป็นทางการเป็นรูปแบบดั้งเดิม หรือรูปแบบหลักที่ใช้ในการเรียนรู้เรื่อง การทอผ้าไหม ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบย่อย คือ รูปแบบในครอบครัวจากแม่สู่ลูกสาว และรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยเรียนรู้แบบทักษะ แบบลองผิดลองถูกและแบบปรับปรุงดัดแปลง เพื่อนสอนเพื่อนภายในกลุ่มอาชีพ ทอผ้าไหมโดยสอนให้แก่สมาชิก ในกลุ่มอาชีพที่มีความรู้ความสามารถ

ในการทอผ้าไหม อยู่แล้วให้มีสมรรถนะเพิ่มเติมสูงยิ่งขึ้น และอีกรูปแบบคือ มีระบบการจัดการความรู้เป็นระบบมากขึ้น มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรและถ่ายทอดความรู้แบบเป็นระบบ ในกลุ่มนี้ จะมีหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือและดูแลให้คำแนะนำ มีรูปแบบที่เป็นทางการมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว พ่อแม่ มีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ของผู้สืบทอด ดังนั้น จึงควรมีการสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหม แก่กลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้มากขึ้น เนื่องจากว่าปัจจุบัน ความเจริญของวัตถุนิยม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง หน่วยงานภาครัฐควรเข้าไปดูแลในส่วนการสร้างแรงจูงใจ เช่น สร้างรายได้ หาแหล่งทุน หาตลาด เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์ความรู้ท้องถิ่น ดังนั้น จึงต้องร่วมกันในการสร้างความตระหนักให้กับลูกหลานเยาวชนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอาชีพการทอผ้าไหม ที่พ่อแม่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน

2. จากผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนในการผลิตและทอผ้าไหมแพรวานั้น เกิดมาจากคนในครอบครัวและผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ซึ่งในช่วงหลังการจัดการความรู้และถ่ายทอดความรู้นั้นมีหน่วยงานราชการเข้าไปให้คำแนะนำ และใช้สถานที่ราชการ หรือโรงเรียนเป็นศูนย์การฝึกอบรม ดังนั้น ควรมีการพัฒนาการเรียนรู้การผลิตและทอผ้าไหมแพรวาผ่านระบบการศึกษา การถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหมเชื่อมโยงกับระบบโรงเรียนในชุมชนอันเป็นสถานที่เรียนรู้ ในหลักสูตรการพัฒนาอาชีพทอผ้าไหมและอาชีพ ควรเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเป็นสื่อกลางในการประสานสัมพันธ์ สร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างพ่อแม่ ลูกหลานในครัวเรือน รวมทั้งกรรมการและสมาชิก

กลุ่มอาชีพทอผ้าไหม โดยร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้อาชีพทอผ้าไหม หากองค์กรชุมชนร่วมมือกับโรงเรียนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้อาชีพการทอผ้าไหม จะช่วยให้นักเรียนได้สัมผัสวิถีชีวิตในท้องถิ่น และเรียนรู้ในวิถีการทำมาหากินของผู้ปกครอง ร่วมถึงโรงเรียนก็ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนตรงตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป ในอนาคตอันยาวนาน

3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยโรงเรียนในชุมชนร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นหรือภาครัฐในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาในชุมชนเป็นตัวตั้ง ด้วยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ พัฒนาหลักสูตรสำหรับเยาวชนให้เยาวชนได้เรียนในโรงเรียน ในที่นี้คือ การผลิตและทอผ้าไหมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาที่ว่าความรู้ของพ่อแม่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ไม่ได้รับการถ่ายทอดให้ลูกหลานที่อยู่ในระบบการศึกษา ยิ่งลูกหลานเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ก็ยิ่งห่างจากชุมชนมากขึ้นตามลำดับลูกหลานไม่สามารถสืบทอดต่ออาชีพที่พ่อแม่ได้ทำไว้

4. รัฐบาลควรจัดให้มีหน่วยงานโดยตรงที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้คำแนะนำแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชน เช่น สินค้า OTOP เนื่องจากสมาชิกกลุ่มโดยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ที่ชัดเจนในการประสานความร่วมมือยังหน่วยงานภาครัฐ ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการตลาด แม้จะมีฝีมือและภูมิปัญญาท้องถิ่นหากไม่ได้รับการสนับสนุน ก็ย่อมจะกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาด อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย ของผ้าไหมแพรวา หรือสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยศึกษากลยุทธ์ที่สามารถเป็นไปได้จริงและแนวทางในการสนับสนุนของภาครัฐ เพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2. ควรศึกษาบทบาทของหน่วยราชการท้องถิ่น หรือภาครัฐ ในการสนับสนุน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในส่วนของการสร้างงาน ให้การอบรม แนะนำ และ แหล่งทุน และศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปัจจุบัน ที่เกิดขึ้นพร้อมแนวทางในการแก้ไขปัญหา

3. ควรมีการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางในการปรับเปลี่ยนรายวิชาที่สอน ปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหา ที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษาต่อไป